

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA USTOZ SHOGIRD AN'ANALARI

Akbaeva Shahnoza Uralovna

64-Davlat Maktabgacha Ta'lim Tashkiloti metodisti

Annotatsiya: *Ushbu maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ustoz shogird an'anlari haqidagi mazmuni shundan iboratki, xalq an'analari bilan tanishish haqida, kognitiv faoliyat ona vatan va unda yashovchi xalqlar bilan tanishish, oddiy va haqiqiy muzeylarda o'qituvchi va o'quvchilar aloqalari haqida, mentorlik, murabbiylik*

Kalit so'zlar: *mentorlik, murabbiylik, xalq an'analari, motivlar, xalq falsafasi; folklor; an'anaviy uy-joylar va kiyimlar; xalq o'yinlari, xalq bayramlari; an'anaviy xalq bayramlari, oddiy va haqiqiy muzeylar.*

KIRISH

Yosh maktabgacha yoshdagi bolalarning xalq an'alarini o'zlashtirish usullari, shakllari va vositalarini tanlashda quyidagi tamoyillarga rioya qilish kerak: madaniy muvofiqlik; bolalarning yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda; estetiklashtirish; integratsiya; texnologiyaning mazmun komponentini tanlashda izchillikvaizchillik. Xalq an'analari bilan tanishish mexanizmini quyidagi formulada ifodalash mumkin: bilim va g'oyalar + motivlar + his-tuyg'ular va munosabatlar + ko'nikma va odatlar + harakatlar va xatti-harakatlar. Ijodiy rivojlanishning tarkibiy qismi bo'lishi kerak: o'yin faoliyati, kognitiv faoliyat, samarali faoliyat, folklor bilan tanishish, badiiy nutq va musiqiy faoliyat. Xalq an'analari bilan tanishish pedagogik texnologiyaning mazmun komponentini amalga oshirish orqali yuzaga keladi. Xalq an'alarining bola shaxsiga ta'sirining ahamiyatidan kelib chiqib, xalq madaniyatining kelib chiqishi bilan tanishtirish texnologiyasining mazmuniy komponentini bloklarga bo'lish mumkin. Yoki bolani rus xalq madaniyatining kelib chiqishi bilan tanishtirish kerak bo'lgan qadamlar:

1. xalq falsafasi; folklor; an'anaviy uy-joylar va kiyimlar; xalq o'yinlari, xalq bayramlari; an'anaviy xalq bayramlari. Bloklarni parallel ravishda almashtirish yoki kiritish mumkin. Qiziqishni saqlab qolish uchun rus xalq madaniyatining kelib chiqishi bilan tanishishning butun davri davomida xalq o'yinlari bilan tanishish maqsadga muvofiqdir. Har bir blokni bayram (ehtimol, xalq), o'yin-kulgi (atribuar, folklor, musiqa va boshqalarni jalb qilgan holda) yoki xalq ertaklari va afsonalari asosida teatrlashtirilgan tomosha bilan yakunlash maqsadga muvofiqdir. Bu bolalarda xalq an'alariga ham, ushbu an'alarining tashuvchisi bo'lgan xalqlarning o'ziga ham ijobiy hissiy munosabatni shakllantirishga yordam beradi.

ASOSIY QISM

Psixologiyada har qanday tajribani (bizning holimizda xalq an'alarini) ikki yo'l bilan o'rganish mumkinligi qayd etilgan. Ulardan biri bola tomonidan ilgari ishlab chiqilgan xulq-atvor usullari va ularni yanada takomillashtirish uchun harakat qilish usullarini faol o'zlashtirishga asoslangan takror ishlab chiqarishdir. Boshqa yo'l ijodiy

qayta ishlashga, yangi tasvirlar va harakatlar yaratishga asoslangan. Shu sababli, rus xalq madaniyatining kelib chiqishi bilan tanishish texnologiyasida ijodiy rivojlanishning tarkibiy qismi ajralib turadi. Ijodiy rivojlanishning tarkibiy qismi o'yin, kognitiv, samarali faoliyatni o'z ichiga oladi. Xalq og'zaki ijodi, badiiy va nutqiy va musiqiy faoliyat bilan tanishish. O'yin erta maktabgacha yoshdagi etakchi faoliyat sifatida turli xalqlarning o'yinlari bilan tanishishni, ularni tanishtirishning turli shakllarida qo'llashni o'z ichiga oladi. Ushbu turdagi faoliyat xalq an'alariga qiziqishni faollashtirishni o'z ichiga oladi. Samarali faoliyatga rasm chizish, modellashtirish, loyihalash va ilova qilish kiradi. Xalq og'zaki ijodi bilan tanishish xalq og'zaki ijodining janr xilma-xilligini aks ettiradi: ertaklar, afsonalar, she'rlar, sanoq qofiyalari, matallar, maqollar, topishmoqlar. Musiqiy faoliyatga quyidagilar kiradi: xalq qo'shiqlarini ijro etish, xalq musiqasini, qo'shiqlarini tinglash; musiqa jo'rligida mobil xalq o'yinlari; musiqa uchun gimnastika; musiqa san'atining barcha turlaridan foydalangan holda ko'ngilochar tadbirlar (xalq bayramlari); xalq ertaklari va adabiy asarlarning syujetlarini musiqa jo'rligida teatrlashtirish va drammatizatsiya qilish.

Kognitiv faoliyat ona vatan va unda yashovchi xalqlar bilan tanishishni o'z ichiga oladi; ekskursiyalar, muzeylarga tashriflar, videofilmlar namoyish etish, hikoyalar yozish, ustalar ishini kuzatish, reproduksiyalarni, fotosuratlarini tomosha qilish, muhokamalar o'tkazish orqali ularning an'alarini o'rganish. Texnologiyani amalga oshirishda quyidagi shart-sharoitlarni yaratish katta ahamiyatga ega: predmetni rivojlantiruvchi muhitni yaratish (ustaxona, badiiy studiya, teatr va boshqalar); video materiallarni tanlash (xalq hunarmandchiligi, hunarmandlar va boshqalar haqida filmlar); jalb qilish shakllari (yig'ilishlar, muzeylarga tashriflar, ma'lumotli suhbatlar, maqsadli sayrlar va boshqalar) ota-onalarni birgalikdagi tadbirlarga faol jalb qilish (oilaviy klub, badiiy ustaxona, qo'shma bayramlar, ochiq eshiklar kunini o'tkazish va boshqalar). Amalda bu shartlar quyidagicha belgilandi.

Tizimda pedagogik texnologiya amalga oshiriladi: foydalanilgan xalq o'yinlari, ertaklar, afsonalar va boshqalar. tasodifiy xususiyatga ega emas, ular organik ravishda dars tarkibiga, birgalikdagi faoliyatga va mustaqil faoliyatga kiritilgan. Muзей va pedagogik texnologiya bolalarning o'z xalqining tarixi va madaniyatiga yaxlit munosabatini rivojlantirishga ham yordam beradi. Biz yosh maktabgacha yoshdagi bolalar bilan shug'ullanayotganimiz sababli, ularning yoshini hisobga olish kerak. Siz bolalar uchun "mini-muzeylar" yaratishingiz mumkin. Bu holda "mini" so'zining qismi ular uchun mo'ljallangan bolalarning yoshini va ekspozitsiyaning hajmini va mavzuning ma'lum bir cheklanishini aks ettiradi.

Rivojlanayotgan muhitning ushbu elementlarining muhim xususiyati bolalar va ota-onalarning ularni yaratishda ishtirok etishidir. Maktabgacha yoshdagi bolalar o'zlarining ishtirokini his qilishadi, mavzularni muhokama qilishda qatnashadilar, uydan eksponatlar olib kelishadi.

Haqiqiy muzeylarda siz qo'llaringiz bilan hech narsaga tegolmaysiz, lekin mini-muzeylarda bu nafaqat mumkin, balki zarur. Siz ularga har kuni tashrif buyurishingiz, ularni o'zingiz o'zgartirishingiz, eksponatlarni qayta tartibga solishingiz, ularni olib, ko'rishingiz mumkin.

Oddiy muzeyda bola faqat mulohaza yuritadi, lekin bu yerda u hammuallif, ekspozitsiya yaratuvchisi. Va nafaqat o'zi, balki onasi, otasi, bobosi va buvisi ham. Har bir mini-muzey o'qituvchi, o'quvchilar va ularning oila a'zolarining muloqoti, birgalikdagi faoliyati natijasidir.

Bizning bolalar bog'chamiz katta va do'stona jamoaga ega, ammo 15 yildan ortiq tajribaga ega xodimlar soni ortib bormoqda va yangi xodimlar bog'chaga kamdan-kam hollarda kelishadi. Maktabgacha ta'lim muassasasining pedagoglar jamoasi tez "qariydi". O'zining nekbinligi, yangi bilim va ko'nikmalari bilan yosh o'qituvchilarning yo'qligi salbiy omil hisoblanadi. Va agar maktabgacha ta'lim muassasasiga yosh tarbiyachilar kelsa, unda birinchi kunlardan boshlab elkalariga tushadigan yuk ko'pincha yosh hamkasblarni qo'rqitadi va ish hajmi imkonsiz ko'rinadi.

O'qituvchilar faoliyatining o'ziga xos xususiyati shundaki, ular ish boshlagan birinchi kundanoq ko'p yillik tajribaga ega o'qituvchilar bilan bir xil vazifalarni bajaradilar va bir xil mas'uliyatni o'z zimmlariga oladilar va ota-onalar, ma'muriyat va ishdagi hamkasblar ulardan bir xil benuqson professionallikni kutishadi. Shu sababli, ishining birinchi yilida hamkasblari va ma'muriyat tomonidan qo'llab-quvvatlanmagan, o'zlarini "taqdirning rahm-shafqatiga tashlab ketilgan" his qiladigan o'qituvchilar haqiqat bilan to'qnashuvdan hayratda qolishadi. Yosh pedagogga kim va qanday yordam berishi kerak, o'z *namunasi*, bilimi va g'ayrati bilan yosh pedagoglarni o'z faoliyatidagi faollik va ijodkorlikka qanday "zarb etish" mumkin? Albatta, murabbiylar yordam berishga, taklif qilishga, yo'l ko'rsatishga, o'rgatishga tayyor bo'lgan tajribali o'qituvchilardir. Mentorlik tushunchasi nimani o'z ichiga oladi? Mentorlik – bilim, ko'nikma va ko'nikmalarni tajribali va bilimli yosh mutaxassisdan yosh mutaxassisga o'tkazish, yordam va maslahatlar berish, zarur yordam ko'rsatish usulidir.

Mentorlik - bu ishni amaliyotda o'rganishni osonlashtiradigan tajribali murabbiy ko'magida xodimni ish bilan bandligini ta'minlaydigan ishga tayyorlashning bir turi. Murabbiylik - bu shaxsni, uning intellektini, jismoniy kuchini, ma'naviyatini maqsadli shakllantirish, uni umuman hayotga, mehnatda faol ishtirok etishga tayyorlash jarayonidir. Mentorlik, mening fikrimcha, doimiy muloqot, shaxslararo muloqot bo'lib, uning maqsadi yosh o'qituvchiga korporativ madaniyat va ish texnologiyasini tushunishga yordam berishdir. Bu erda asosiy jihatlardan biri ustoz va yosh mutaxassisning birgalikda ishlashga o'zaro tayyorligi bo'lishi kerak: murabbiyning tajriba almashishga tayyorligi va, albatta, yosh o'qituvchining bu tajribani qabul qilishga tayyorligi.

XULOSA

Pedagogik haqiqatda mentorlikning har xil turlari mavjud, men uchun eng samaralisi bevosita individual va ochiq murabbiylik bo'lib, u o'qituvchi bilan to'g'ridan-to'g'ri aloqani, ikki tomonlama o'zaro ta'sirni, turli sharoitlarda: ish joyida ham, telefon orqali ham muloqot qilishni o'z ichiga oladi. ijtimoiy tarmoqlar va Skype.

Ushbu turdagi murabbiylikni ta'minlash oson emas, lekin bu mumkin. Guruhda onasi bizning bog'chamizga o'qituvchi yordamchisi bo'lib ishga kirgan bir qiz ishtirok etdi. Qizning onasi barcha ijodiy tanlovlarda, *loyihalarda faol ishtirok etdi*, ochiq tadbirlarda qiziqish bilan qatnashdi va bayramlarga tayyorgarlik ko'rishda yordam berdi. Onamning ta'limi pedagogik emas edi, lekin o'qituvchilarning faoliyati uni shunchalik hayratda qoldirdi va qiziqitirdiki, u pedagogika kollejiga o'qishga kirishga qaror qildi. Mariya Yuryevna 2018-yilda 1-sonli Nijniy Tagil pedagogika kollejini imtiyozli diplom bilan tamomlab, yana bog'chaga o'qituvchi, yosh mutaxassis sifatida ishga qaytdi.

Kichik ish tajribasiga ega bo'lgan ko'plab mutaxassislar bolalar va ularning ota-onalari bilan muloqot qilishda noaniqlikka duch kelishadi; ular ma'muriyat va katta tajribaga ega hamkasblarning qoralanishidan qo'rqishadi, ular o'z ishining natijasi haqida qayg'uradilar. Ushbu muammoni hal qilish ma'muriyat va tajribali hamkasblarning yordami bo'lib, jamoada tezroq va qulayroq moslashish va tez professional o'sish uchun motivatsiyani tashkil qilish va yaratishdir. Mentor sifatidagi ishimdan maqsad: yosh mutaxassisga hamkasblar, bolalar, ota-onalar jamoasiga moslashishda yordam berish; malaka oshirish, uning kasbiy bilim va malakalari darajasi; qiyin vaziyatlardan chiqishni o'rganing; unda o'ziga bo'lgan ishonchni rivojlantirish va bolalar bog'chasi o'qituvchisi kasbini tanlash to'g'ri qarorini mustahkamlash.

1. Yosh o'qituvchiga nazariy, psixologik, uslubiy yordam ko'rsatish.
2. Yosh pedagogga o'quv faoliyatini tashkil etish darajasini oshirishda uslubiy va amaliy yordam ko'rsatish.
3. O'qituvchining nazariy va uslubiy saviyasini oshirish, zamonaviy ta'lim dasturlarini, innovatsion texnologiyalarni o'zlashtirishni rag'batlantirish.
4. Turli texnologiyalar, jumladan, ota-onalar bilan ishlash texnologiyalari yordamida ish tajribasini uzatish bo'yicha mahorat darslari va ochiq darslarni o'tkazish.
5. O'quv faoliyatida va rejim momentlarida turli texnologiyalardan foydalanish usullarini o'rganish va ko'rsatish.
6. Yosh pedagogning ta'lim faoliyatining barcha yo'nalishlaridagi faoliyati samaradorligini tahlil qilish.

Yosh mutaxassisni shakllantirish bosqichlariga quyidagilar kiradi: • moslashish (kasb normalarini, uning qadriyatlarini o'zlashtirish, avtonomiyaga egabo'lish)•barqarorlashtirish (kasbiy kompetentsiyani egallash, *muvaffaqiyat*, egallab turgan lavozimigamuvofiqlik)• transformatsiya (yaxlitlikka, o'zini o'zi ta'minlashga erishish)., avtonomiya va innovatsiya qilish qobiliyati) Maktabgacha ta'lim muassasasida ko'p yillik ish faoliyatim davomida mening amaliyotimda murabbiylik an'analarini shakllantirishning ma'lum bir tizimi ishlab chiqilgan bo'lib, uning ko'magida yosh o'qituvchi asta-sekin mavjud nazariy bilim va ko'nikmalarni ular bilan ishlash amaliyotiga joriy qila boshlaydi. bolalar va ularning ota-onalari. Ushbu texnika uch bosqichdan iborat: Yosh pedagogning mas'uliyati va malakasini ta'kidlash, mutaxassisning bilim va ko'nikmalaridagi kamchiliklarni aniqlash. Yosh o'qituvchi bilan individual ish rejasini ishlab chiqish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. I.A. Karimov. Yuksak ma'naviyat — yengilmas kuch. T., «Ma'naviyat», 2008.
2. O'zbekiston Respublikasining «Kadrlar tayyorlash Milliy dasturi». T., «Sharq», 1997.
3. O'zbekiston Respublikasining «Ta'lim to'g'risida»gi Qonuni. T., «O'zbekiston», 1997.
4. Maktabgacha ta'limning davlat standard. O'zPFITI. T., 1995.
5. P. Yusupova. Maktabgacha pedagogika. T., «O'qituvchi», 1996. II. Milliy istiqloq g'oyasi: asosiy tushuncha va tamoyillar. T., «O'zbekiston», 2000.
6. Uchinchi ming yillikning bolasi. O'quv qo'llanma. T., «Ma'rifat — Madadkor», 2001.
7. U. Tolipov, M. Usmonboyeva. Pedagogik texnologiya: nazariya va amaliyot. T., «Fan», 2005.
8. Sh. Shodmonova. Maktabgacha pedagogika. T., «Fan va texnologiyalar», 2005.